

Loviisa, Svartholman merilinnoitus

Pohjoisen rantavarustuksen ampuma-aukon dokumentointi

28.9.2007

HuK Riikka Väisänen, HuK Heini Hämäläinen

Museovirasto/RHO

LOVIISA, SVARTHOLMAN MERILINNOITUS

Ampuma-aukon dokumentointi

Museovirasto, Rakennushistorian osasto/restaurointi

Dokumentoinnin suorittajat:

HuK Riikka Väisänen, HuK Heini Hämäläinen

Kenttätyöaika: 28.9.2007

KENTTÄTUTKIMUKSEN TAVOITTEET

Kenttätyön toimeksiantaja oli tutkija Johanna Nordman Museoviraston Rakennushistorian osastolta. Hän ohjeisti meitä työtehtävän ja tavoitteiden suhteen. Tehtävänä oli dokumentoida yksi Loviisan Svartholman linnoitussaaren pohjoisen rantavarustuksen ampuma-aukoista arkeologisin menetelmin.

Kenttätyöhön oli varattu aikaa yksi päivä samoin kuin karttojen puhtaaksi piirtämiseen sekä havaintojen raportointiin.

Ampuma-aukosta tuli piirtää tasokartta, poikittaisleikkaus sekä pitkittäisleikkaus. Sen lisäksi tarkoitus oli kaivaa aukon sisäpuolelle muurin viereen koekuoppa, jolla oli tarkoitus selvittää alkuperäisen pihatason syvyys ja luonne. Nordmania kiinnosti myös ampuma-aukon kivitason päällä olevan tuohipitoisen eristyksen laajuus sekä paksuus.

Tarkoitus oli tutkia myös tiilirakennetta, joka löytyi aukon päällimmäisten kivilaakojen alta. Tehtävänäimme oli tiiliä poistamalla selvittää tiilikerrosten lukumäärä ja tiilien limitys. Havaintojen ja mahdollisten löytöjen pohjalta tuli arvioida, onko tiilirakenne ruotsalaisten vai venäläisten työtä. Mittausvälineiden lisäksi mukanaamme oli digikamera. Tarkoituksemme oli ottaa kuvia työn

etenemisestä, esiin tulevista rakenteista, sekä muutoinkin ottaa kuvia jotka tukevat myöhempää karttojen puhtaaksi piirtämistä.

MENETELMÄT

Saavuimme Svartholmaan venekyydillä perjantaina 28.9.2007. Päivä oli pilvinen ja kohtuullisen lämmin ajankohtaan nähden. Linnoituksen rakennuskorjausta suorittava urakoitsija oli raivannut kaksi ampuma-aukkoa kasvillisuudesta ja turpeesta. Aukkojen pohjatasoa oli molemmissa aukoissa kaivettu sekä itä- että länsilaidasta syvemmälle, jolloin tutkija Nordmania kiinnostanut tiilirakenne oli tullut esille. Valitsimme ampuma-aukoista itäisemmän, koska siinä näkyi tiilirakennetta enemmän. Ampuma-aukon pohjataso oli siis keskiosastaan korkeammalla kuin laidoista.

Dokumentoitu ampuma-aukko kuvan keskellä rakennusteline vierellään.

Aloitimme työn puhdistamalla tason sekä itäprofiilin irtohiekasta ja mullasta. HH alkoi piirtää tasokarttaa. Vedimme tasokartan piirtämistä varten peruslinjan muurin ulkokyljellä olleesta rakennustelineestä aukon metalliseen turvakaiteeseen ks. seuraava kuva. Mitan suunta oli lähes pohjois-etelä – suuntainen ja se ulottui siis aukon poikki. RV piirsi samalla itäprofiilia. Saarella ei ollut korkeuskiintopistettä, joten meidän täytyi tyytyä keinotekoiseen korkeuden määrittelyyn. Sovimme 0-tasoksi aukon turvakaiteen ylälaidan. Koska tasokartan korkeudet olisivat olleet näin ollen miinusta, sovimme myöhemmin, että kaiteen korkeus olisi 10.00 m mpy. Tältä pohjalta korkeudet ovat kartoilla. Tutkijoiden täytyy siis huomioida, etteivät ne vastaa todellisuutta. Korkeudet voi myöhemmin muuttaa oikeiksi ottamalla lähtökorkeus esim. meren pinnasta tai mittaamalla se tarkkuus-gps:llä paikan päällä.

Peruslinja eli rullamitta viritettynä aukon poikki. Taustalla Riikan piirtämä itäprofiili. Riikka dokumentoimassa koekuoppaa. Kuvaussuunta W-E.

HAVAINNOT

Tasokartan piirtämisen edetessä ryhtyi RV purkamaan ampuma-aukon itälaidassa ollutta tiilitasoa kohdasta, mistä tiilet olivat helpoiten irrotettavissa. Tiiliä tuli vielä toinen kerros, mutta se ei kattanut koko tasoa. Sen jälkeen tiilet loppuivat.

Tiilien välissä ja alla oli hiekkaa. Kovin syvää tai suurta kuoppaa ei kohtaan kaivettu, mutta hiekkaa oli ainakin muutaman sentin paksuudelta.

Aukon itälaidan tiilitaso ennen purkamista. Kuvaussuunta W-E.

Toinen tiilikerros kaivettu esille. Se ei kattanut koko aluetta. Tiilien välissä ja alla on hiekkaa. Kuvaussuunta W-E.

Limityksen suhteen vaikutti siltä, että tiilikerrokset lomittuvat puolen tiilen leveydeltä päällekkäin niin pituus kuin leveyssuunnassakin. Ks. Kuvat edellä. Kuten profiilipiirroksistakin huomaa, on tiilitasoja rakenteessa useita. Kuvien perusteella niitä vaikuttaa olevan ainakin kuusi. Tiilirakenne muodostaa ikään kuin ytimen kivilaaosta ja luonnonkivistä rakennetun muurin sisään. Kivimuurin korkeus tiilien päällä on ainakin metri. Alimmaisissa tiilikerroksissa tiilien välissä sekä tiilikerrosten välissä on hiekkaa. Ylemmissä kerroksissa tiilet on sidottu toisiinsa laastilla. Laasti oli väriltään kellertävänruskeaa.

Itäprofiilia. Tiilikerroksia on rakenteessa ainakin kuusi. Kuvaussuunta W-E.

Ampuma-aukon keskiosassa laakakiviä peitti osin laasti. Laastin päällä oli paikoitellen jonkinlaista eristystä. Tässä aineksessa päällimmäisenä oli tuohta. Koko eristyskerros oli vain noin sentin paksuinen. Ampuma-aukon pohjois- eli ulkoreunan kiveys oli osin jo kunnostettu.

HAVAINNOT KOEKUOPASTA

Koekuopan kaivamisessa saimme hieman apua rakennustyömiehiltä. Seuraavaksi havaintoja koekuopasta. Kuopan koko oli 125x55 cm ja se kaivettiin eskarpmuurin sisäreunan viereen koekuopan pidemmän sivun ollessa muurin suuntainen. Koekuopan syvyys oli 60-70 cm. Maannos pintakerroksessa oli

hiekansekainen multa, jossa oli seassa tiilimurskaa. Tämä ulottui noin 40 cm:n syvyydelle. Noin 35 cm:n syvyydellä maanpinnasta tuli koekuopasta esiin muurinsuuntainen eli itä-länsi -suuntainen hiiltynyt hirsi. Se ei ulottunut koko koekuopan poikki, vaan sijoittui lähinnä kuopan länsiosaan. Hirren pituus oli 60 cm ja leveys 22 cm. Hirren paksuus oli noin 15 cm. Hirren alapinnan tasolla oli koko koekuopan kattava 5-7 cm paksu hiilensekainen maannos (eli mahdollisesti palokerros).

Hiiltynyt hirsi koekuopan länsiosassa. Taittomitan pituus 40 cm.

Kuvaussuunta S-N.

Kaivoimme hirren pois. Hirren alapuolella maannos oli hiekkaisempaa ja tiilimurskaa oli vähemmän ja murut pienempiä. Noin 60 cm:n syvyydellä tuli vastaan ladottu kivitaso. Koekuopan länsiosassa oli suuri luonnonkivi ja sen

ympärille ja päälle oli ladottu pienempiä luonnonkiviä sekä laattamaisia liuskekiviä. Kivet kattoivat koko koekuopan pohjan ja taso mahdollisesti jatkui koekuopan ulkopuolelle.

Koekuopan pohjalla oli laattoja liuskekiveä. Kuvaussuunta N-S.

Löytöinä koekuopasta saatiin kaksi taottua rautanaulaa, pala pullolasia sekä pala fajanssia. Löydöt tulivat hirren ja nokikerroksen päällä olleesta tiilensekaisesta kerroksesta. FM Päivi Hakanpään arvion mukaan on vaikea sanoa löytöjen 'kansallisuutta' eli ovatko ne venäläisten vai ruotsalaisten hallinnan aikaisia. Löydöt sopivat kuitenkin linnoituksen käyttöaikaan. (suullinen tieto P. Hakanpää 2.10.07.) Tämän pidemmälle emme koekuoppaa kaivaneet. Suurehkon kiven poistaminen olisi ollut työlästä eikä aika olisi riittänyt koekuopan syventämiseen.

Koekuopan pohjoisprofiili. Pohjalla näkyy liuskekiviä. Kuvaussuunta S-N.

Tuloksena tutkimuksesta on siis kolme mittapiirrosta sekä vastaus ehkä pariin kysymykseen. Olisi ollut mielenkiintoista laajentaa ja syventää koekuoppaa. Siinä törmäsimme kivitason, jonka läpi ei ollut enää aikaa kaivaa, joten sen laajuus ja funktio jäivät epäselväksi.

Toivottavasti aluetta tutkitaan kaivauksin lisää.

Helsingissä 2.10.07

Riikka Väisänen

Heini Hämäläinen

Ampuma-aukon länsilaitaa. Kuvaussuunta W-E

Aukon itälaitaa. Kuvaussuunta E-W.

Dokumentoitu E-profiili. Kuvaussuunta W-E.

Löytöjä, joita ei otettu talteen.